

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПОЛІТИЧНОГО АНАЛІЗУ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ

**Стенограма виступів учасників семінару,
який відбувся у Національному інституті
стратегічних досліджень, 23 червня 2006 р.**

РУБАН Юрій Григорович,
*директор Національного інституту
стратегічних досліджень, кандидат технічних наук,
Заслужений журналіст України*

Добрий день, шановні колеги! Відразу хочу подякувати тим, хто прийшов на наш семінар, який називається «Теорія і практика політичного аналізу та прогнозування».

Проведення цього семінару співпало з професійним святом державного службовця. Це свято багатьох присутніх у цьому залі. Ми намагаємося створити в Україні ефективну державну службу, яка спроможна працювати над вирішенням серйозних державних проблем, ставити завдання, досягати їх виконання.

У зв'язку з цими завданнями важливими предметами уваги постають політичний аналіз та прогнозування. Зокрема, ми маємо з'ясувати, як формується політичне замовлення на ті чи інші управлінські рішення. Тому, можливо, в тому, що дати проведення нашого семінару та професійного свята співпали, є якась внутрішня логіка.

З вашого дозволу, надаю слово Максиму Миколайовичу Розумному, який презентує свої тези, а потім перейдемо до їх обговорення.

РОЗУМНИЙ Максим Миколайович,
*завідувач відділу стратегічних комунікацій
Національного інституту стратегічних досліджень,
кандидат філософських наук*

Справді, ця зустріч має багато передумов, вони лежать як у площині розвитку політології, її прикладної галузі, так і у площині реальної політичної ситуації, про яку сьогодні говорять не лише на професійному рівні. Найперше хочу зауважити, що ми плануємо зробити цей семінар постійним, щоб розкрити всі питання, які зазначені у порядку денному сьогоднішнього заходу.

Очевидно, що за одне засідання ми з цими питаннями розібратися не зможемо. Але у тривалому форматі ми можемо дозволити собі детально розглянути зазначені проблеми. Я дозволю собі коротко окреслити ту мотивацію, яка лежить в основі проведення методологічного семінару з питань політичного аналізу та прогнозу. Чому ми вважаємо, що такий семінар доречно проводити саме в Національному інституті стратегічних досліджень? Чим обумовлений, власне, той перелік тем, який ми сьогодні запропонували?

На нашу думку, політичні події, які сьогодні відбуваються в Україні, з приводу яких висловлюється експертне середовище, недостатньо фахово аналізуються та прогнозуються. Ті політичні сили та інститути, які беруть політичну відповідальність, як правило, не мають можливості спиратися на фахову політологічну думку, ґрунтовний політологічний аналіз ситуації, для того, щоб прогнозувати розвиток ситуації і на основі цього прогнозу будувати свою подальшу стратегію на більш-менш тривалий період, досягати певних політичних цілей, розуміти свої інтереси і їх реалізовувати.

Наявне експертне середовище не має організованої комунікації. Ця комунікація розпадається на безліч дрібних та короткочасних комунікацій. Її складають, зокрема, механізми підготовки аналітичних матеріалів у межах державних структур. Водночас, її складовими є також академічні школи, експертні середовища, в яких політичні аналітики об'єднуються за спільними світоглядами або методологічними підходами. Існує й інша сфера - публічний експертний аналіз, який має свою реалізацію у мас-медійному вимірі. Сьогодні у цій сфері необхідно знайти спільне раціональне зерно, виробити спільні методологічні підходи, на яких надалі можна

було б робити якісний політичний аналіз. Задля реалізації такої мети, на наш погляд, варто започаткувати такий семінар, у якому брали б участь співробітники нашого інституту, представники Академії державного управління, а також народні депутати, експерти та науковці. У такому симбіозі незалежної експертної думки, академічної науки, державних структур може бути закладена сучасна база політичного аналізу та прогнозування. У цьому колі ми можемо обговорити ті методи, які застосовуються сьогодні, які з них є ефективними щодо українських політичних реалій. Сьогоднішній семінар складається з трьох основних частин. Перша - це, власне, існуючі методологічні підходи до політичного аналізу та прогнозу в сучасних умовах, в умовах України. З цієї проблеми виступить В. П. Горбатенко, доктор політичних наук, автор монографії «Політичне прогнозування: теорія, методологія і практика». Далі виступатиме представник нашого відділу Л. І. Лясота, а також усі бажаючі зможуть висловитися з цього приводу.

У другій частині предметом обговорення є конкретні методологічні підходи, які використовуються у сучасному українському політичному аналізі. Зокрема, пропонуються розроблені співробітниками інституту методологічні засади для підготовки аналітичних матеріалів. Третя частина зустрічі присвячена практичній площині аналізу. В цьому контексті ми хотіли б запропонувати присутнім експертам під час обговорення теоретичних засад спробувати спроектувати їх на конкретні події, зокрема, створення парламентської коаліції, формування та діяльність уряду тощо. Якщо є згода до такого порядку денного, то хочу надати слово Володимиру Павловичу Горбатенку.

ГОРБАТЕНКО Володимир Павлович,

*заступник директора Інституту
держави і права ім. В. М. Корецького НАН України,
доктор політичних наук, професор*

Вельмишановні колеги! Про своє бачення політичного прогнозування я написав у книзі, про яку говорив Максим Миколайович. Я не буду говорити про теоретичні засади політичного аналізу. Присутні тут, можливо, краще за мене розбираються у цьому. Зокрема, в Академії державного управління створено фахове середовище з дослідження цих проблем. Я хотів би зупинитися на інших питаннях. Від початку 90-х років я суто інтуїтивно започаткував курс по-

літичного прогнозування, потім виявилось, що попит на нього поступово зростає. Це переросло у написання згаданої книжки.

Відбувається постійна переорієнтація нашої політичної науки на засади прикладної політології. За цей час ми повинні були пройти значний шлях, для того, щоб вона постала як фундаментальна наука. Взагалі наша колишня радянська наука відрізнялася дуже серйозним ставленням до теорії, фундаментальних традицій і значним розходженням теорії з практикою. Тому, я вважаю, що за наступний термін становлення вітчизняної політології необхідно зробити все, щоб наблизити її до прикладних досліджень і до застосування, як, наприклад, це відбувається у США. На мій погляд, цей процес вже почався і у нас в Україні. Оскільки я є головою спеціалізованої ради, і стежу за дисертаційними дослідженнями, то можу сказати, що з'явилося багато прикладних досліджень у галузі політології. Однак, щоб ефективно впливати на політику, треба зробити цілеспрямовані кроки, щоб об'єднати те, що сьогодні вже об'єктивно склалося.

Є НІСД, Академія держуправління при Президентові, а також досить багато розрізних центрів, кафедр, які опікуються проблематикою політичної аналітики і прогнозування. Вже вийшло кілька книг, навчальних посібників, присвячених аналітиці і прогнозуванню. Можливо, що вони не настільки досконалі, фундаментальні, не дуже вдало екстраполюють той досвід здійснення цієї проблематики, який є в розвинутих країнах. Є перекладені досить цікаві роботи, наприклад, Гогвута, Гана, Веймара. Необхідно об'єднати зусилля всіх цих розрізних центрів і окремих учених, які займаються цією проблематикою. Можливо на базі НІСД, до речі, це - хороша ідея, створити постійні засідання, присвячені цій проблемі, можливо започаткувати альманах, який би видавався один раз на півроку, де систематизувати зусилля вчених, що займаються державно-політичними рішеннями, проблематикою ефективності державного управління тощо. На сьогодні в Україні вже є певні умови для створення середовища, сприятливого для занять цією проблематикою та колективної експертної оцінки. А експертна оцінка, яка здійснюється в окремих структурах, завжди є залежною. У державних структурах - від держави, у недержавних - від джерела фінансування. Об'єднання різних фахівців з різних установ, в якому зацікавлена влада, могло б стати елементом державної політики. Саме за таких умов ми зможемо чогось досягти у цьому напрямі. Слід подолати нинішню тенденцію до обмеження аналітики потребами правлячої еліти. Необхідно стимулювати створення

досліджень, які б здійснювали демократизацію політики та орієнтували у цьому владу. З цією метою, знову ж таки, необхідно об'єднувати зусилля. Також треба сказати, що об'єднання зусиль необхідне для дослідження дуже актуальних проблем. Серед них відзначимо проблему політичних ризиків. Взагалі ми не займаємося цією проблемою глибоко, навіть не використовуємо ті надбання, які напрацьовані у стабільних суспільствах. Ми живемо у нестабільній країні, тому нас має цікавити проблема рикошетних ризиків. Зокрема, як впливають на свідомість ті чи інші політичні дії, події, поведінка - створення коаліції, наприклад, тощо. Як вони впливають на легітимність влади? Рикошетні ризики заслуговують на особливу увагу, можливо необхідно приділити їм цілий семінар.

Іншою проблемою є подолання деструктивного впливу глобалізації на внутрішньополітичний розвиток. Ми маємо паралельно створювати інший світ, сегментарно створювати іншу країну через застосування механізму альтернативістики. На Заході глобальні проблеми вже змінюють дослідження альтернативної цивілізації: як жити у XXI столітті, які застосовувати технології та методики? Важливі теми - забезпечення сталого суспільного розвитку, те, чим певною мірою займається НІСД, а також Інститут світової економіки та міжнародних відносин. Цією проблематикою опікується й Національна академія наук. Важливою проблемою має стати обговорення подолання ідеології матеріального споживання і утвердження постматеріальних цінностей. Безумовно, ми живемо у матеріальному світі й повинні пройти певний шлях, але, водночас, повинні створювати інший світ, який так чи інакше намагалося побудувати радянське суспільство. Ми перейшли до ринкових відносин і певною мірою втратили зв'язок з майбутнім. Ми не живемо, а проживаємо країну. Щоб думати про майбутнє, необхідно опікуватися постматеріальною проблематикою та інноваційними технологіями, про що наголошував академік Семиноженко. Необхідне гнучке реагування на проблеми тероризму, організованої злочинності, це питання дуже жорстко стоїть у світі і, якщо ми інтегруємось у нього, ми маємо займатися цими питаннями. Таким чином, коло проблем включає всі вищеперераховані завдання.

РОЗУМНИЙ М. М.

Дякую, Володимире Павловичу. Сьогоднішній формат зустрічі уможливорює досить вільне обговорення поставлених питань. Слово надається Рубану Юрію Григоровичу.

РУБАН Ю. Г.

Дякую. Ми з початку цього року на плановій основі готуємо аналітичні матеріали з різних питань для Секретаріату Президента. Це складний процес. Матеріали, які підготовлені відділом Максима Миколайовича, є результатом нашої спільної праці. Звичайно, важливим є саме прикладний аспект аналітичних досліджень. Як директор НІСД, вважаю, що результатом даного семінару має стати підвищення якості аналітичних матеріалів, які ми передаємо до Секретаріату Президента. У цьому контексті в мене є пропозиція щодо розміщення на сайті Інституту, де знаходиться переважна більшість матеріалів, аналіз уже підготовлених документів, з точки зору їх можливого удосконалення та з урахуванням тих теоретичних засад, які запропоновані Володимиром Павловичем у його книзі. Особливої уваги заслуговують мовна проблема в Україні, проблема трансформації політичної системи. Також цікавими є ті нові аспекти, про які говорив професор Горбатенко щодо сценарного аналізу. Якщо нам вдасться в межах нашого семінару зробити центр, який буде озброювати все аналітичне середовище матеріалами методологічного плану, то це було б дуже актуально. Дякую за увагу.

РОЗУМНИЙ М. М.

Хочу коротко прокоментувати деякі пропозиції, які вже прозвучали. Зокрема, щодо ідеї створення альманаху. Альманах є тривалим проектом, тому доцільнішим є створення якихось більш оперативних форм такої комунікації, наприклад, за допомогою інтернету, нашого сайту тощо. Це можна зробити вже найближчим часом. Слово має Лясота Людмила Іванівна.

ЛЯСОТА Людмила Іванівна,

провідний науковий співробітник

сектору політичного прогнозування

Національного інституту стратегічних досліджень,

кандидат політичних наук

(Зміст виступу відповідає статті «Проблеми інституціоналізації прикладного політичного аналізу та прогнозування у сучасному українському суспільстві», розміщеної у збірнику).

РОЗУМНИЙ М. М.

Дозволю собі невеликий коментар. Зокрема, стосовно науки і практики. Ця розбіжність є природною, і Гегель, коли казав, що

сова Мінерви вилітає у сутінках, мав на увазі, що наука має справу з досвідом, а не з прогнозуванням. Але разом з тим, коли йдеться про те, як ми прогнозуємо, розробляємо стратегії, в тому числі політичні, то повинні розуміти, в межах логіки яких процесів ми працюємо. Зокрема: чи ми говоримо про кризу транзитології, модернізаційного дискурсу в сучасному світі - насправді предметом нашого аналізу і прогнозу є, як правило, поточні реалії й питання. Приміром, хто увійде до Кабінету Міністрів у результаті кулуарних домовленостей чи персональних відносин. Але ми часто не можемо накласти цей процес на інші, більш важливі процеси структуризації політикуму, виявлення напряму, в якому він структурується - чи він ієрархізується, чи анархізується, чи архіїзується, чи модернізується, чи архаїзується. Виявляти більш глибокі закономірності, що з ними, як правило, має справу наука, нас спонукає аналіз конкретної ситуації. Якщо ми від цього відмовляємося, то звичайно, про поняття стратегії, яке так часто згадується в нашому Інституті, доведеться забути.

Інша теза, яка сьогодні пролунала, торкається проблеми об'єднання наших зусиль. Об'єднання може відбуватися на різних засадах. У нас присутні представники незалежних центрів. Вони якраз існують у межах того об'єднання, яке називається конкуренція. Таке об'єднання, мабуть, є більш життє-здатним, але, водночас, відомими є і його замовники. Коли сьогодні згадували про мозкові центри у США, треба мати на увазі, що їх конкурентноздатність пов'язана з тією політичною системою, в межах якої вони існують. Фахівці цих «фабрик думок» сьогодні працюють як незалежні експерти, продукують стратегічні напрацювання, а завтра вони їх реалізують в адміністрації президента. Така зміна, ротація, яка побудована на конкурентній основі, очевидно, і є запорукою ефективності. До слова запрошується Володимир Фесенко.

ФЕСЕНКО Володимир В'ячеславович,

*голова правління Центру
прикладних досліджень «Пента»*

Дякую за запрошення, за можливість виступити. Тема, яка обговорюється, є сьогодні дуже актуальною. Хочу поділитися власними спостереженнями щодо існуючих у даній сфері проблемах. Останнім часом у мене з'явилася можливість не лише ззовні, але й з середини оцінити стан розвитку політичного аналізу в Україні. Перша проблема - це відсутність політологічного співтовариства, як

такого. Його немає. Формально асоціація існує, але фактично не функціонує. Необхідність формування такого співтовариства є дуже актуальною, без цього неможливий розвиток ні академічної науки, ні прикладної. Лише в межах асоціювання можна вирішити проблему взаємозв'язку між академічною наукою та прикладною. Відсутність такого співтовариства зумовлює і відсутність єдиного інформаційно-аналітичного простору. Академічна наука розвивається не лише через кафедри інститутів та університетів, обов'язковою умовою є функціонування політологічного журналу. На мій погляд, створення альманаху не допоможе вирішити існуючі задачі. Для цього потрібні інші форми комунікації. Журнал - це форма єдиного інформаційного простору як академічного, так і прикладного. Щодо його створення вже робилося кілька спроб, але поки що всі вони є невдалими. У цьому контексті, на мій погляд, треба думати не лише про взаємодію НІСД та Академії державної служби. Не треба забувати, що існує досить забезпечена у всіх відношеннях структура, а саме Національний інститут політичних та етнонаціональних досліджень. Поява у ньому нового керівника може також сприяти ефективній співпраці.

Друга проблема бачиться у тому, що останніми роками в нас відбулося переплетіння політичного аналізу та піару. При цьому відокремити одне від іншого досить складно. Лише добре поінформована людина може це зробити. Інтернет наповнений валом аналітичного сміття. Дуже часто це зумовлюється непрофесіоналізмом журналістів, які працюють в Інтернет-виданнях, але не лише в них, а й у друкованих виданнях також. Керівники ЗМІ часто скаржаться, що журналісти, які пишуть на політичні теми, іноді абсолютно не розбираються в тому, про що вони пишуть. Виявляються незнання Конституції, законодавства, не кажучи вже про політологічну теорію. На жаль, сьогодні аналітика дуже часто підміняється піаром. Це може бути і свідоме розповсюдження неправдивої інформації, зокрема, матеріали провокаційного характеру. Вони можуть з'являтися, як від імені певної політичної сили, так і від конкретних політиків. Відокремити це складно, але професіоналізм та відповідальність є тими інструментами, які допоможуть це зробити. Цьому можуть сприяти самі користувачі, жорстко оцінюючи матеріали, вміщені в ЗМІ. Проте відповідальність - це проблема тих, хто публікує.

Третя проблема - це політичний аналіз в органах державної влади. Насправді, це дуже серйозне питання, особливо з точки зору якості. Ситуація, яка склалася в Секретаріаті Президента, засвідчила

надлишок аналітичних матеріалів. З високим ступенем ймовірності можна сказати, що вищі керівники просто не встигають всі їх прочитати. Йдеться про десятки та сотні аналітичних записок лише у Секретаріаті Президента. Існує ще одна важлива проблема, яку можна назвати «паралелізмом аналітичних служб». Кожний заступник секретаря має власну аналітичну структуру. Дуже часто це призводить до непотрібної конкуренції між різними підрозділами одного державного органу, що зумовлює елементарний хаос. Звідси виникає наступна проблема, яка стосується не якості аналітичних документів, а політичного менеджменту.

Ще одна проблема аналізу в органах державної влади пов'язана з наявним на неї попитом. Сьогодні є попит на піар, спічрайтерство та на оперативну аналітику. І не випадково, що на сьогоднішній день служби ситуаційної аналітики є одними з популярніших видів аналітичних структур. Частіше за все, саме вони задіяні в аналітичній сфері. Їх метою є оперативне реагування на події, що відбуваються. Це пояснюється тим, що піар у нас майже повністю підмінив політику, зокрема й державну. Замість того, щоб займатися політикою, в Україні державні мужі займаються піаром. І це, звичайно, дуже негативно впливає на рівень політичного аналізу, піар-матеріали просто підміняють справжню аналітику. З цим пов'язана ще одна дуже серйозна проблема: в Україні немає серйозного попиту на стратегічну аналітику. Це особливо очевидно при порівнянні з іншими країнами, наприклад, США. Не так давно з'явився один дуже цікавий матеріал, який викликав великий резонанс як у США, так і у світі. Йдеться про прогнозно-аналітичний матеріал ЦРУ «Світ у 2020 році». Після його появи пішла ціла інформаційна хвиля. Навіть у російському суспільстві останнім часом зростає попит на стратегічну аналітику. В Росії вже є певні розробки такого характеру. Україна також має це оцінювати, особливо в контексті глобалізаційних процесів. Коли йдеться про стратегічний прогноз, то зважають передусім на проектний документ, який містить певні сценарії. Україні треба співвідносити власні сценарії розвитку з глобальними, щоб можна було оцінити місце країни у світі за різними сценаріями. Існує необхідність займатися стратегічним аналізом у контексті європейської та євроатлантичної інтеграції. Наприклад, з точки зору ризиків.

Цілком зрозуміло, що курс нашого МЗС на європейську інтеграцію був не зовсім прорахований. Україна мала передбачити таку елементарну проблему, як згорання процесу розширення ЄС,

що пов'язана з внутрішньою інституціональною кризою в ЄС. Ідеться не про зміну курсу на європейську інтеграцію, а про його тактичні зміни. Нині цілком очевидно, що серйозної стратегічної аналітики потребує й курс на євроатлантичну інтеграцію. У попередньому вигляді він не може бути реалізований. Цьому заважають як внутрішньополітичні чинники, так і жорстка позиція з боку Росії, яка абсолютно не враховується Україною. Попит треба формувати, і це також є черговим завданням для вітчизняних аналітиків. Необхідно акцентувати увагу політиків та службовців на актуальних проблемах. Потрібно їх переконувати, що недостатньо думати лише на рік уперед. Потрібні стратегії на 3-5 років. І не лише стосовно проведення виборчих кампаній, а щодо комплексу внутрішніх та зовнішніх ризиків, які існують для України.

Ще однією важливою проблемою є змішування жанрів. У нас є попит на аналіз поточної політики (*politics analyses*) - вибори, взаємодія політичних сил. Водночас, нерозвинений попит на аналіз державної політики (*public policy analyses*). І, у даному випадку, проблема полягає не у недостатності пропозицій, вони якраз у більшій чи меншій мірі є. Значно складніша ситуація з оцінкою рішень, які приймаються, з їх реалізацією. Наприклад, низький рівень ККД рішень, що приймаються в Кабінеті Міністрів. Рішень приймається багато, але їх абсолютна більшість не реалізується. Звичайно, що в різних секторах по-різному, але в цілому ситуація однакова. Це дуже низький рівень. Це також є серйозним предметом для аналізу. Такий аналітичний документ обов'язково буде мати попит. Як у Секретаріаті Президента, коли вони розберуться з внутрішніми проблемами та реорганізацією, так і у новому уряді. Необхідно думати щодо побудови певної моделі комунікації. Проблема полягає у тому, що можна готувати найрізноманітніші документи, але при цьому важливо, хто їх отримує і як виконує. Тому дуже актуальним є питанням посилення ролі НІСД та Академії державного управління стосовно аналізу стратегічних проблем. Але важливо, щоб вони відкрито обговорювалися на цьому майданчику.

Останнім часом ми багато критикували епоху Л. Кучми та його самого, проте далеко не все заслуговує критики. У цьому залі неодноразово проходили зустрічі за участю Президента Кучми та представників різних аналітичних структур. Звичайно, вони мали піарну функцію, але разом з тим реалізовували зворотній зв'язок, який забезпечував голові держави різні точки зору від досить широкого кола експертів. Дві, три години, якщо не раз на місяць, то

хоча б у квартал чинні Президент та Прем'єр могли б приділяти увагу такому обговоренню. Важливо, щоб вони знову не загрузли у поточних справах. Це як психологічна проблема, так і організаційна. Необхідно підключати до цього Академію державного управління, а також інші академічні структури. Такі як Інститут соціології, який досі повноцінно не реалізується.

Насправді соціологія є важливим інструментом для моніторингу та оцінки ухвалених рішень. Це, на жаль, практично не використовується. Тут також не має єдності, відсутня логістика. Наприклад, у Секретаріаті Президента кожна служба замовляє окреме дослідження. А іноді проблема має комплексний характер, коли йдеться не лише про гуманітарну політику, але й про політику, що пов'язана з інтеграцією країни, - це мовна проблема та проблема органів місцевого самоврядування. Тобто, це - комплексна проблема, і до її розв'язання необхідне залучення академічних структур. Вони мають певні розробки у цьому напрямі та професійних спеціалістів. Цей потенціал треба використовувати. При цьому НІСД може бути в ролі координатора, ця функція може бути покладена на Інститут Секретаріатом Президента та документами, що регулюють його діяльність. Дякую.

РОЗУМНИЙ М. М.

З приводу тези пана Володимира щодо заміни піаром як аналітики, так і політики, хочу зазначити, що грамотний піар обов'язково має спиратися на хорошу аналітику. Є аналіз ситуації, розробка на основі цього аналізу певної стратегії і вже піар - як реалізація цієї стратегії. Якщо ми цю схему накладаємо на нинішню ситуацію, то розуміємо, що йдеться про дуже примітивні стратегії, які не мають під собою елементарного осмислення ситуації. Але справа в тому, що суб'єкти політики задовольняються цими примітивними тлумаченнями ситуації та примітивними стратегіями. Очевидно, це також є наслідком браку конкуренції в цій сфері.

ФЕСЕНКО В. В.

Я вже неодноразово висловлював цю думку і, напевно, є сенс її знову повторити. Стосовно стратегій реформування різних державних структур піднімається питання про інститут радників Президента і Прем'єра. Радник, на мій погляд, не має бути чиновником. Наприклад, попередній директор НІСД А. Гальчинський був радником Президента. Це є цілком логічним, тому що він був

куратором певної інформаційно-аналітичної структури, результати діяльності якої давали йому можливість радити. Але коли радник виконує функцію менеджера, то він не має можливості бути ефективним аналітиком, який здатний пропонувати саме стратегічні рішення. Поєднання функцій менеджера та аналітика також є негативним фактором, який заважає здійсненню ефективного політичного аналізу на державному рівні.

МІРОШНИЧЕНКО Юрій Романович,
народний депутат України,
кандидат юридичних наук

Дякую НІСД за можливість зібратися сьогодні та обговорити надзвичайно актуальну проблему. Протягом усіх років незалежності питання осмисленої державної політики залишається актуальним. Сьогодні я виступатиму не лише як народний депутат, оскільки я очолюю Центр ефективного управління, і вже кілька років досліджую проблему підготовки та прийняття державно-політичних рішень. Саме тому, з великим бажанням беру участь у цьому семінарі. З надією, що він стане елементом інфраструктури щодо підготовки і прийняття управлінських рішень, які зможуть покращити якість державного управління.

Стосовно налагодження комунікації між суб'єктами прийняття політичних рішень та аналітичним середовищем хотів би зазначити, що це має бути не комунікація, а інтеграція суб'єктів, які готують аналітику, особливо прогнози. При цьому хочу підтримати ідею моніторингу. Питання щодо реалізації прийнятого рішення є дуже важливим для підвищення ефективності у сфері державного управління. Аналіз та прогнозування - це фундаментальні основи державної політики. Особливо в умовах глобалізації. Власне вся наша політика впливає із загальної логіки глобалізаційних процесів. Перш за все, це глобальна конкуренція, економічна спеціалізація країн. Виходячи з цієї логіки робили свої висновки аналітики ЦРУ, на відміну від нас.

Система прийняття рішень складається з кількох етапів, а саме: підготовки, прийняття, реалізації та моніторингу щодо їх виконання, оцінки та корекції. Як бачимо, це складна система. На яких етапах в цій системі повинна бути присутня політична аналітика і в якій якості? Існує проблема створення інфраструктури, яка забезпечуватиме аналіз і моделювання. По-перше, це суб'єкти, комунікаційні майданчики («круглі столи», альманахи), ринок аналітичних

послуг і конкурентне середовище. По-друге, створення системи індикаторів або критеріїв, за якими має здійснюватися аналіз. Тому що часто послуговуються лише власними поглядами і критеріями. По-третє, уніфікація алгоритмів підготовки ефективних експертних висновків у галузі аналітики.

На жаль, дійсно пар дуже часто замінює аналітику. Нам потрібно уніфікувати певні критерії, за якими здійснюються аналітичні дослідження. І таким чином визначити відповідні індикатори. Це дасть можливість розрізнити аналітику і пар та порівнювати аналітичні висновки. Існує безліч матеріалів, але за відсутності єдиних критеріїв їх важко співставити, визначити, які з них вирішальні тощо. Політики керуються емоціями або тим, що запропоновано людиною, якій вони довіряють. Для цього необхідно створити професійне аналітичне середовище. По-четверте, проблема інтеграції результатів у практичну площину. Для цього необхідно підготувати проект нормативно-правового документа щодо суб'єктів прийняття політичних рішень, за яким чітко встановлюватимуться суб'єкти прийняття тих чи інших державних рішень. Це також дасть можливість політику більш відповідально приймати рішення. Тому що саме він має обрати найкращу альтернативу серед усіх можливих та нести відповідальність за її виконання перед суспільством. Одночасно включаються механізми моніторингу, оцінки, корекції тощо. Щодо методологічних засад аналізу, то йдеться про ідентифікацію проблеми, визначення критеріїв, ранжування альтернатив, визначення альтернатив за критеріями, порівняння альтернатив за критеріями, оцінку результатів. Методологічно все розроблено, технологічно воно відомо. Проблема полягає у інтегруванні у систему прийняття державних рішень, як забезпечити виконання політиками дійсно необхідних та ефективних для держави рішень. Це стане основами формування реального ринку.

Виходячи з певного досвіду скажу, що не завжди державні інститути є найефективнішими центрами аналітики і особливо прогнозування. В Україні проблема аналітики більш менш вирішена, оскільки була радянська школа, коли ми пояснювали дії партії та уряду. Ми вміємо обґрунтовувати. Прикладом стала діяльність «помаранчевої» влади. Коли робилися певні невдалі кроки, то аналітики, які симпатизували владі, виправдовували ці дії.

Необхідно наголосити на важливості складової моделювання. Для цього необхідно поєднати зусилля політиків, що приймають рішення, та експертного середовища. Як суб'єкт законодавчої ініціа-

тиви, готовий запропонувати ту модель, яку розробить аналітичне середовище у вигляді законопроекту, у Верховній Раді. Повертаючись до критеріїв ефективності, треба сказати, що в умовах глобалізації універсальним критерієм є конкурентоспроможність. Йдеться про здатність прийнятого рішення підвищувати конкурентоспроможність держави чи навпаки, залишати її без змін або навіть погіршувати. НІСД має всі підстави стати головним осередком, комунікативним майданчиком, на якому відпрацьовуватимуться всі проблеми політичного аналізу та прогнозування в Україні щодо моделі суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку.

РОЗУМНИЙ М. М.

На наступне засідання ми спробуємо підготувати таку модель і винести її для більш предметного обговорення.

ДОНІЙ Олесь Сергійович,

голова Центру досліджень політичних цінностей

Це один з небагатьох «круглих столів», де краще слухати ніж говорити. На мій погляд, В. Фесенко визначив все коло питань, які стоять сьогодні перед політологічною школою. Україна нині зупинилася у своєму розвитку та просуванні до демократії, до європейського співтовариства саме через відсутність проєктів розвитку, і - найгірше - у відсутності суб'єктів, які б могли розвивати ці проєкти. Водночас, є певні позитивні передумови такі як підвищення рівня академічних політологічних шкіл. Це відбувається завдяки активній діяльності осіб, які очолюють такі школи. Дуже часто вони виконують певні функції замість політиків, зокрема, формують громадську думку стосовно деяких питань, значною мірою впливають на прийняття державних рішень. Недаремно українські політичні експерти, коло яких є дуже вузьким, частіше з'являються в ЗМІ, ніж деякі політики. Можна констатувати, що є криза політикуму. Це привертає увагу до політологічної школи і дає можливість підняти її статус, зокрема матеріальний.

Водночас, разом з цим виникли й певні проблеми. Зокрема, виникло питання, чи існує політологічна школа в Україні як така, крім кількох інституцій у Києві. Сьогодні політичні експерти переважно займаються виборчими процесами, поточною політичною ситуацією, вони не можуть давати прогноз на п'ять, десять років вперед. У нас є безліч кафедр, та чи існують окремі школи, чи не дублюють вони одна іншу, чи спроможні вони продукувати різні про-

дукти? Наприклад, виявилось, що у нас не вистачає спеціалістів з окремих питань, таких як етнодемографічні проблеми, кримська ситуація. У нас немає окремого інституту, який би займався проблемами АР Крим. Може існувати кілька сценаріїв: від кримсько-татарської автономії до скасування взагалі цієї автономії. Чи повинні це розглядати політики? - безперечно. Чи займаються вони цим питанням - я не знаю, власний пошук не дав позитивного результату. Більше того, спілкування з народними депутатами засвідчило, що ця тематика їх взагалі не цікавить. Безперечно, що цей час, коли політики зацікавлені у політичних експертах, необхідно використати для підвищення матеріального статусу дослідницьких центрів, регіональних, в першу чергу. З іншого боку, політичні експерти повинні працювати над власним професійним рівнем, я маю на увазі академічних, а не публічних, у яких не вистачає часу на це, і над рівнем свого конформізму і нонконформізму. Те, що виходять з під пера регіональних аналітиків, залежить від місцевої влади, зокрема через бюджетне фінансування. В мене є тут поки що більше скепсису стосовно можливого розвитку. Скепсис через політиків, які існують, тому що в суспільстві немає виховання контроліти, достатнього впливу на існуючу еліту, а з рівнем існуючого політикуму, очевидно, що ставлення до політичної аналітики матиме суто прикладний характер.

Сьогодні Україна має виклики національній безпеці, які, безперечно, потребують стратегічного аналізу та прогнозування з питань регіональної інтеграції й дезінтеграції, з питань європейської співпраці, і поки що я не бачу серйозних політиків, які були б зацікавлені у перспективній співпраці щоденній і перспективній. Очевидно, що надалі у нас буде в плані купівля більшості недержавних центрів. Це досить невеликі гроші й вони дозволяють перетворити політичну аналітику на один з елементів пропаганди. І це найбільш реалістичний прогноз насправді. Дякую.

МІРОШНИЧЕНКО Ю. Р.

Буквально одна репліка. Олесь завжди більше скептик щодо політиків, тому що він напевно їх дуже добре знає вже багато років. Але разом з цим, я б хотів, щоб ми робили акцент не на тому, які погані політики. Оскільки, скажу вам відверто: політики хочуть мати об'єктивні підстави для прийняття рішень. Дійсно хочуть. Але разом з тим, у них є певні інтереси, чи то приватні, чи то корпоративні. Не треба їх звинувачувати. Шановні друзі, це ваша провина.

Володимир Горбатенко запропонував створити елемент інфраструктури, асоціацію, сформувані ті правила, за якими ви б хотіли грати. Взагалі сформувати ринок. Звісно, якщо якийсь політик має гроші, то він хоче, щоб це було не аналітикою, а піаром для нього. В цьому його інтерес. Але разом з тим, він не заперечує розвиток такого середовища. Дійсно, треба об'єднатися. Запропонувати ту модель, яка інтегрує вас. Тобто ми ж проводимо тендери на державні закупівлі, то чому ми не можемо проводити тендери на закупівлю таких послуг? Давайте підготуємо проект нормативно-правового акту, який би описував цю модель. І давайте разом його любіювати. Такий надпотужний ресурс. Переважна більшість наших аналітиків присутня на телебаченні. Озвучуйте це. І я впевнений, що рано чи пізно, а я думаю, що рано, ця модель буде запроваджена. Таким чином, виграють всі - й аналітики, які зможуть конкурувати і отримувати ресурси, і від держави та політичних суб'єктів як замовлення, і власне самі політики, оскільки якість їхніх рішень буде ґрунтуватися на об'єктивному аналізі.

ДОНІЙ О. С.

Репліка стосовно того, що сказав Юрій. На конкретному прикладі. Колись, п'ять чи шість років тому, я для об'єднання трьох опозиційних сил у боротьбі проти Кучми вигадав ідею тріумвірату. Це одна з небагатьох ідей, яку вдалося вигадати. Я написав спеціальну статтю «Як перемогти політичній опозиції під час парламентських виборів 2002 р.» і вивів схему, де В. Ющенко - президент, Ю. Тимошенко - прем'єр, спікер - О. Мороз. Для того, щоб перемогти за цією схемою, треба було зробити небагато, лише узгодити свої інтереси по мажоритарних округах. Відніс особисто цю схему О. Морозу, Ю. Тимошенко. До В. Ющенка я вже не зміг зайти, тому що до цього дуже жорстко його критикував за лист трьох. Але передав йому схему через М. Дорошенка. На тому воно і скінчилося. Мені здавалося, що схема абсолютно зрозуміла. І можна було брати владу вже на той момент. Але люди в «Нашій Україні» рахували лише голоси в пропорційній частині й виходило, що у мажоритарній частині опозиційні сили конкурували між собою. Дуже часто перші місця посідали або представник «За Єду» або СДПУ(о), а «Наша Україна», БЮТ, СПУ задовольнялися другими та третіми місцями. Я після цього провів аналіз. Опозиція програла близько 60 округів. Тобто можна було б парламентським шляхом брати владу вже тоді. Не вистачило рівня політиків, кіль-

кох політиків, окрім В. Юценка, хто цього не бачив. Проблема виявляється у тому, що у нас немає важелів впливу, тиску на політиків. Таким чином, немає механізмів плекання інших політиків. Необхідно сказати, що такий рівень аналітики не влаштує не лише кількох експертів, а все суспільство.

Так, приміром, не влаштує суспільство рівень Р. Безсмертного на посаді віце-прем'єра з адміністративно-територіальної реформи, яка, з одного боку, потрібна, а з іншого боку, він її провалив. Але про це мали сказати не політичні опоненти, а наукові інституції. Вони цього не наважуються сказати. Не наважуються сказати публічно, а відповідно це питання взагалі не політичної експертизи, а стосунків інтелектуального середовища і політикуму. Інтелектуальне середовище в Україні не впливає на політикум. Якщо воно взагалі на щось впливає. Стосовно цього в мене найбільший скепсис. Відрив політикуму від інтелектуального середовища, відрив політикуму взагалі від суспільства.

ГОРБАТЕНКО В. П.

Я думаю, що ситуація не така вже сумна, як намалював пан Олесь. Наші агенти вже з'явилися у Верховній Раді. От Юрій Романович суміщає посаду народного депутата і займається науковою проблемою прийняття державно-політичних рішень. Видрін також у парламенті. Політолог - Томенко, наскільки я пам'ятаю. Ситуація не може змінитися за один день. Нам просто треба включитися в цей процес. Не більше. Ми не можемо зібравшись один раз вирішити всі проблеми. Тим більше, що влада не буде поспішати йти нам назустріч. Доведеться нам іти назустріч владі, допомагати їй і впливати на неї.

От подивіться, чому ми мовчали. Не було такого об'єднання, коли Р. Безсмертний запропонував масштабне реформування України і знав один в Україні, як це зробити. Маса людей просто спостерігала за цим процесом. І мені іноді було шкода Президента, який озвучував ідеї Р. Безсмертного, і потім ця ідея гасилася. Не може одна людина розробляти таку масштабну реформу. Тим більше я жодного варіанту не прочитав. Ніде її не було. Ця реформа робилася зі слів. Не можна такі експерименти ставити над територією України. Я думаю, що консультативне середовище могло б допомогти владі хоча б розібратися, зрозуміти, що треба вирішувати це питання гуртом. Може якось експериментально робити цю реформу. А то зняли Р. Безсмертного, а ми будемо розплачуватися за адміністра-

тивно-територіальну реформу років 30. Я працював два роки у Конституційному Суді. У судді є консультант, є помічник. Це швидше прислуга на сьогодні. Я вважаю, що подібні консультативні осередки повинні не сервісну роль сьогодні виконувати, а вони повинні бути задіяні якимось через систему зв'язків з громадськістю. І ми повинні якимось із ними спілкуватися. Мені цікаво слухати В. Фесенка. Я завжди включаю телевізор, коли він говорить. Але він сказав і пішов. Я не можу з нього спитати. Мені цікаво було б послухати когось з консультантів Президента. Тих людей, які реально формують політику. Він сказав, а вони зробили по своєму. Політику роблять інші люди. Якимось цей розрив треба подолати нам. Поки що я не знаю як. Може разом ми зможемо відповісти на це запитання. Але сьогодні триває об'єктивний процес переорієнтації фундаментальної науки на прикладну і зупинити його неможливо. За п'ятнадцять років ми не могли вирішити всі ці питання, але ними потрібно цілеспрямовано займатися.

ФЕСЕНКО В. В.

Є спроби такої комунікації. По Секретаріату я також бачу позитивну рису. Там багато наших колег. Дуже добре, що колеги з'являються у ВР. У Секретаріаті також є наші колеги. Я відчуваю, що саме через них можна таку комунікацію здійснювати, і вони час від часу це роблять. Є ціла інституція. Можна, наприклад, раз на місяць збирати керівників, фахівців або по конкретних потребах, або по напрямках, коли це стосується тієї ж конституційної реформи чи обговорення інших проблем. Представники недержавних центрів і представники офіційних інституцій - от і форма. Чому вас не запрошують, я, чесно кажучи, сам не розумію. По Р. Безсмертному ситуація була не така однозначна. Ви абсолютно праві в тому, що Роман Петрович припустився великої помилки - він хотів зробити це напівтаємно. Я просто знаю ситуацію, думаю, що це вже не секрет. Його люди приходили до однієї американської компанії просити гроші на підготовку документів по реформі. Їм кажуть: «залучайте фахівців», є фахівці в академічних інституціях, зокрема, з питань регіональної та адміністративної політиці. Його хлопці, до речі, молоді, відповіли, що не треба, тому що вони себе вже дискредитували. Ми самі це зробимо. От це і загубило справу. Потім документи були, але вони приховувалися. Публічної експертизи документів фактично не було. Документ був на сайті Кабміну, я, до речі, спробував скачати, але не зміг.

Звичайно, потрібно, щоб рівень публічності був набагато вищим, щоб була публічна експертиза. Така ж сама ситуація нині виникла з коаліційною угодою. Я боюсь, що з цим також буде проблема. Тому що публічної фахової експертизи цієї угоди не було. Коли була нагода я критикував деякі речі, тому що там була спроба повторити помилки минулого року, коли Президенту пропонували очолити список «Нашої України», а нині така сама ситуація спостерігається з вищою радою коаліції. Проблема - органи управління цією коаліцією. Є уряд, є вища рада, чи просто рада коаліції, а також буде окремий центр впливу. Три центри впливу. Заздалегідь можна прогнозувати, що це затягуватиме процес підготовки та ухвалення рішень у коаліції. А ще будуть неофіційні центри. Таким чином, певний рівень публічності нам потрібний. На мій погляд той же Безсмертний певні висновки зробив. Але, як свідчить досвід, ще не до кінця. Тому ми просто маємо критикувати, особливо, коли вони закриваються. Треба виводити політику на світ. Щодо ЗМІ. Тут ситуація справді небезпечна не тільки з валом інформації. Ви згадували, що ми з'являємось у ЗМІ. Тут є негативні наслідки. Тому що відбувається процес девальвації політичної аналітики - вона зводиться до політичних коментарів. Я розумію журналістів - треба стисло це робити, однак потрібні майданчики, які були б орієнтовані на політичну аналітику. Як-от «Дзеркало тижня», є ще газета «День». Я чув про наміри робити таку щоденну суспільно-політичну газету. До речі, в Росії є кілька таких проєктів, у США є кілька таких видань, а у нас, на жаль, - одиниці. Можливо, варто створити альманах, сайт. Тут необхідно радитися з журналістським середовищем, щоб у нас з'явилися нові видання, які б були зорієнтовані на більш змістовну політичну аналітику, скажімо, як «Независимая газета» в Росії.

І останнє, по фінансуванню. Це дуже серйозна річ. У чому тут проблема? Державне фінансування всіх проблем не вирішить. Російський досвід свідчить про те, що там є для академічних інституцій система грантів. Але це бюрократична така структура. Тому не майте зайвих надій. Отже потрібні фандрейзери. Хто має це робити, хто вміє це робити? От Олесь знає, Ілько Кучерів дуже добре вміє це робити. Такі люди у вас мають бути в Інституті та в інших структурах, тому що не можна покладатися лише на державні кошти. Без фандрейзингу проблему якісної аналітики не вирішити і фінансування такої інфраструктури, про яку пан Юрій говорив, - не можна вирішити. Ця проблема в принципі раніше вирішувалася,

але тіншовим порядком. Нині, очевидно, слід створити фонди при інститутах чи при якихось інших установах. Коли не буде матеріального стимулювання аналітичної роботи - не буде працювати ця мережа. Я знаю багато прикладів. Останній - була спроба на базі Києво-Могилянської академії створити аналітичну мережу. Росіяни, до речі, робили. Ну, проект не пішов. Чому? - Тому, що не мав матеріального інтересу. У людей часу обмаль, і ніхто не буде працювати лише на ідею. Тому що попрацювати потрібно ще і для того, щоб сім'ю годувати. Про це також потрібно пам'ятати.

МІРОШНИЧЕНКО Ю. Р.

Я хотів би трошки пополемізувати з Олесем щодо того прикладу, який він наводив. Дійсно, під час виборів 2002 року був надзвичайно складний процес і не лише в комунікаціях між потенційними учасниками антикучмівської коаліції, але й усередині блоків. Я тоді досить близько спілкувався з лідерами блоку «Наша Україна», і от що хочу сказати. Щодо аналітики і прогнозування, то у контексті політики реалізації певних цілей та завдань суб'єктів політичного процесу, наприклад, виборів, займання посад вони, звісно, потрібні. Але вони в пасиві, оскільки залежать від певної політичної культури самих суб'єктів. Що ж пропонуємо ми, коли йдеться про державну політику, а саме: соціальну, економічну, зовнішню? Якщо на рівні суб'єктів ми не можемо нав'язувати право користатися чи ні послугами аналітиків, і яких саме, то на рівні державної політики ми можемо запровадити такий алгоритм, коли вони не зможуть обійтися без аналітиків. І, звісно, прикро, що ми не помічаємо одну річ.

Наші деякі політичні аналітики, лише з одного боку сприймаються як оракули. А з іншого - зовсім не так. Тож нехай не ображається на мене пан Томенко, але він завжди переказував якісь чутки та плітки, в моєму розумінні. Тобто, ось там хтось щось сказав, то буде отак. А де ж аналітика? А де ж підґрунття? А де ж аналіз об'єктивних процесів? А де ж чинники, які впливають на розвиток подій? Ось цього не було, тому є певна недовіра з боку політиків до аналітиків. Тому я і казав: потрібна система критеріїв, за якими ми слідкуємо. От за критеріями визначили логіку подій, дали прогноз певний - такий-то аналітичний центр, а потім індикаторами моніторимо чи відбувся він насправді. Тоді виникає рейтинг того чи іншого аналітичного центру і тоді вже, згідно його рейтингу, на державному рівні, коли замовляються і відповідно фінансу-

ються дослідження, тут уже, умовно, центр пана Фесенка буде коштувати у два рази дорожче, ніж центр Мірошніченка. Тому що його аналіз є більш обґрунтованим, а внаслідок більшої обґрунтованості повніше справджується. От і все. Отже потрібно сформулювати модель і її просувати. Є люди у нас у всіх гілках влади, отже це зробиться швидше - йдеться про інтеграцію - ніж ми готуємо її. Тому що всі до цього готові.

ФЕСЕНКО В. В.

Ну, прогноз - це оцінка вірогідності, тут є різні варіанти. На «Інтері» колись була програма, де були прогнози і потім оцінювали, які з них справджувалися. До речі, цей проект можна поновити. Тут справа лише в тому, хто на себе візьме цю роль, який ЗМІ? Там були і прогнози стосовно ймовірних результатів голосування. Стосовно Томенка. От це, до речі, дуже серйозна проблема. Є один з видів прогнозу, прогноз спрямований, російською мовою, на «самопровержение». От Томенко, як політик, коли він ще не був народним депутатом, дуже часто використовував цей метод. Він фактично, даючи прогнози, провокував ту чи іншу політичну силу, щоб вони цього не робили. І я розумію його як політика, але він насправді приніс велику шкоду, він фактично девальгував прогноз таким чином. Отже, коли користуєшся певним методом прогнозування, потрібно це робити в міру.

РОЗУМНИЙ М. М.

Слово має Євген Павлович Шаров, керівник відділу нашого інституту, який займається зовнішньою політикою.

ШАРОВ Євген Павлович,

*завідувач відділу стратегічного партнерства та інтеграції
Національного інституту стратегічних досліджень*

Шановні колеги! Уже багато було сказано. Хочу порушити такі два питання. Перше. В Україні відсутній досить гнучкий механізм перегляду політики. У нас цей перегляд відбувається від приходу однієї адміністрації до іншої адміністрації. До прикладу, у США, Франції та Німеччині він відбувається, коли виникає у цьому потреба. Коли певні аналітичні центри чи громадськість звертає увагу на певну невідповідність політики внутрішньої чи зовнішньої. Тоді спрацьовує гнучкий механізм на рівні органів виконавчої влади, ними дається команда переглянути, а що ж від-

бувається - чи дійсно ця політика, яка реалізовується, є доцільною. У нас цього немає, на жаль.

Ця проблема зачіпає інший аспект. В Україні зруйновано всі баланси щодо вироблення політики. Що відбулося за останні рік-півтора? Монополізація певними органами влади розробки і реалізації політики. До прикладу, славнозвісний указ Президента, що саме МЗС розробляє і реалізовує зовнішню політику. Раніше був баланс - були ще РНБОУ та Секретаріат Президента, де існувала відповідна служба, вона і зараз існує, але що функцію вже не виконує. Тобто ця монополізація політики певними органами влади призводить до того, що наприклад, НАК «Нафтогаз України» робить одне, а МЗС робить інше, а інше міністерство робить ще інше. Фактично, немає балансу у частині, що стосується зовнішньої політики. Якщо така політика не буде переглянута, то Україну чекають катастрофи та певні потрясіння. Питання навіть не в тому, яку мету обрано, а як вона реалізується. До речі, у США Держдепартамент не займається розробкою і реалізацією зовнішньої політики. Він не має у цьому монополії. Для того, щоб збалансувати Держдепартамент, є Рада національної безпеки і оборони, яка продукує ідеї, але і це не останній баланс. Є ще й Конгрес, який координує реалізацію зовнішньої політики США.

РУБАН Ю. Г.

Шановні колеги. Нам треба порадитися. Ми працюємо вже дві години. Очевидно, ми намітили завеликий порядок денний. Як що ми зараз кількома репліками завершимо ось це коло обговорення методології політичного аналізу і прогнозу, то, можливо, для першого разу, цього буде достатньо.

ВАРНАЛІЙ Захарій Степанович,
*заступник директора Національного
інституту стратегічних досліджень
доктор економічних наук, професор*

Така тематика має бути серійна і мати логічне продовження, а ще краще, якщо ми спільно, під керівництвом Інституту, будемо видавати наукові праці методичного характеру, чого сьогодні не вистачає, з урахуванням вітчизняної специфіки. Але разом з тим, кілька моментів. Що таке політичний аналіз? Це - предмет. У політичного аналізу є об'єкт - об'єктом виступає сама політика. Коли ми написали у констатуючій частині, що це кон'юнктурний, фрагментарний і

позанауковий підхід до аналізу, мабуть, це деякою мірою залежить від кон'юнктурного, ненаукового підходу до самої політики, як об'єкту політичного аналізу, у тому числі популізм і таке інше. Отже, недосконалість самої політики, передбачає недосконалий і політичний аналіз. Виходячи з цього, ми не можемо вийти на науково обґрунтований прогноз. Кінцевий продукт - чому його немає? Тому що немає відповідних венчурних фондів і немає відповідного замовника. Кон'юнктурність залежить від того, що замовник кон'юнктурний. Є вибори, з'являються замовники, але, на жаль, вони локальні. Тому дослідницькі фонди працюють з відповідними замовниками на вузькопартійне замовлення, вузькогруповий інтерес. Тут не слід розраховувати на державне фінансове замовлення, але державне замовлення з точки зору якості дослідження - воно повинно здійснюватися із залученням державних та інших коштів. Отже, політичний аналіз і політичне прогнозування повинно бути справою державною з точки зору підготовки кадрів і таке інше.

Політики різні, у тому числі, й регіональна політика. Повинна бути не тільки державна регіональна політика, але і політика на рівні регіонів. На власне регіональному рівні непочатий край роботи, якщо говорити про політичний аналіз на регіональному рівні, а тим більше щодо залучення регіональних фахівців до політичного аналізу. Завершуючи, хотілося б, щоб було продовження і результат, як то - методичні рекомендації та розробки, цікава монографія з теорії, особливо з урахуванням української специфіки.

СИРОТЮК Юрій Миколайович,
Фундація «Відкрите суспільство»

Я представляю громадську організацію, яка займається дослідженням українського парламенту. Це власне, польові дослідження, але кілька думок щодо теми зібрання у мене є. Перша стосується організацій, які мають грантове фінансування. Зауважу, що нині відбувається цікава дискусія в університетах щодо відновлення університетської автономії. Українські університети стали менш залежні від держави і відродили ту функцію, що мали ще у середньовіччі - незалежні мозкові центри. Сьогодні вкрай важливим є відновлення автономії політологічного середовища, бо усі ми добре розуміємо, що переважно політологи стають політтехнологами та рядовими бійцями політиків під час виборів. Тому дуже важливо досягти цієї автономії. Одним із засобів є зовнішнє грантування. Воно поширене саме тому, що в Україні не знайшлося людей, які бу-

ли б готові надавати національні гранти. Але нині ситуація покращилася, бо представники великого бізнесу готові вкладати свої кошти в культуру. Тому слід наголошувати, щоб Ахметов, Тарута, крім відновлення історичних пам'яток, давали б гроші й на політичні дослідження. Щодо фрази, що в Україні не існує механізму перегляду політики. Можливо, його не існує тому, що немає зрозумілої для суспільства стратегії й послідовності реалізації цієї стратегії. Тому що дуже важко зрозуміти, що є державною стратегією? «10 кроків назустріч людям» Президента, чи інші дуже загальні гасла? Можливо, коаліційна угода, виписана більше як на 100 сторінках, стане зрозумілою стратегією держави і її буде легше аналізувати. Є проблеми з політикою і політологією тому, що у нас тактичні й оперативні цілі не пов'язані у стратегічний ланцюжок. Політики вирішують якісь завдання тут-і-тепер, які не пов'язуються у якусь стратегію, бо вона відсутня. Тому це все розривається і благі наміри не досягають своїх результатів. Наприклад, пропорційні вибори. Всі говорили, що у стратегічному плані - це корисна річ. Але реально ми отримали закриті партійні списки за відсутності механізмів відділення бізнесу від влади. Коли партії мають патронатний характер, ми ж прекрасно розуміли, хто буде у цих списках і, на жаль, реакції на це не було.

Щодо реформи Р. Безсмертного. Те, що ми орієнтуємося на якісь оперативні й тактичні цілі й спричинило до несприйняття того проекту, який був запропонований Р. Безсмертним. Бо це не є проект Р. Безсмертного, це є потреба України. Ми маємо радянську територіальну систему, і маємо необхідність реформування адміністративної системи. Необхідну реформу чомусь заговорили, заштовхали.

Мені здається, що ні влада, ні політикум не готові сьогодні до глибоких і болючих реформ. А не готові тому, що політологи і політики реагують на запити суспільства. Тобто відбувається фотографування суспільної думки шляхом проведення соціологічних досліджень і тоді політики говорять те, що громадянам подобається на даний момент, а не виконують роль локомотива, який витягує суспільство за собою. Ви знаєте, що одна з політичних сил, яка напередодні виборів вважалась правоцентристською, сьогодні сказала, що вона стає лівоцентристською, а її лідер на репліку Симоненка відповіла, що комуністичні цілі правильні, тільки люди, які їх реалізують, не зовсім правильно чинять. Це класичний приклад, коли політики підлаштовуються, намагаються сподобатися. У цьому велика небезпека, бо тоді політика стає нераціональною.

РОЗУМНИЙ М. М.

Я буду підводити підсумки. Загалом дійшли згоди. Були висловлені припущення, що політикум є недостатньо фаховим і має недостатнє стратегічне мислення, і тому він не замовляє аналітику. Були висловлені інші думки, що сама аналітика сьогодні недостатньо бере на себе ініціативу і не спонукає політикум, щоб він працював більш ефективно і адекватно оцінював ситуацію. Очевидно, що це та суперечка, у якій знайти однозначну відповідь неможливо, і добре що прийшли до якогось практичного алгоритму подальшої діяльності.

Ми сьогодні цілком технологічно працювали, окреслили це поле і визначилися, що далі робитимемо. Крім того, ми зійшлися на тому, що подальша структуризація політологічної думки можлива у разі запропонування певних моделей, індикаторів, які будуть визнані значною частиною цього співтовариства, і які надалі будуть орієнтирами, щоб оцінювати ті чи інші аналітичні продукти. Ми домовилися, щоб нинішню ситуацію у взаєминах влади і аналітичного співтовариства інституційно оформити у вигляді законодавчої ініціативи чи інших нормативних актів. Тому домовимося, що на наступну нашу зустріч цю модель і перелік індикаторів ми спільно окреслимо і, у разі існування пропозицій щодо законодавчої ініціативи, розглянемо на наступному засіданні у вересні-жовтні.

РУБАН Ю. Г.

Шановні колеги! Дякую всім за ваш час. Мені здається, що це було надзвичайно цікаве обговорення. Тут багато говорили про вічні теми взаємодії політиків з аналітиками. В цілому, покладатись на політичних аналітиків іноді буває ризиковано. Очевидно, має бути певна дистанція між власне прикладною політикою, як бажанням здобути владу, і політичним аналізом, який є фаховою діяльністю з мінімумом професійних критеріїв. Аналогія, як зауважував Аристотель, не є доказом, але все-таки в межах цього семінару можна запропонувати кілька тез на тему того, як аналітичне середовище бачить свою роль. Нехай ці тези не будуть ідеальні, нехай за це нас будуть критикувати, але таку політичну позицію до осені можна було б запропонувати для обговорення. Отже, сказане тут слід розмістити на сайті Інституту для обговорення. Ми повинні спиратися на суспільні настрої, у тому числі, і в середовищі аналітиків. Тож це буде певним індикатором - цікаво це чи нецікаво. Ще раз дякую за ваш час і сподіваюсь, що наші семінари будуть регулярними.